

Årsmelding 2001

fra

Nidaros biskop

Nidaros bispedømmeråd

SEKTORDEL – KIRKEN I NIDAROS

GENERELL TILSTANDSVURDERING

Utviklingstrekk – målbare og ikke målbare

De foregående år har vi innledet årsmeldingen med å kommentere utviklingstrekk knyttet til den kirkelige årsstatistikk. Når dette ikke skjer i år, har det sammenheng med at innrapporteringen nå skjer så sent at tallenes tale ikke kan reflekteres i årsmeldingen. Ut over dette er det imidlertid også et poeng at det er nødvendig å ha et tilstrekkelig langsiktig perspektiv for å få tak i de viktigste utviklingstrekk i kirkens liv og virksomhet. Forandringer som lar seg avlese fra det ene året til det neste, blir i denne sammenheng et altfor kortsiktig perspektiv. Ja, flere av de viktigste endringer kan det i det hele tatt være vanskelig å måle. Ved ensidig fokusering på de endringer som enkelt lar seg måle, står vi i fare for å overse eller undervurdere de viktigste utviklingstrekk som kirken i dag preges av.

Når dette er sagt, vil vi fra bispedømmets ledelse peke på den tvetydighet som preger dagens kirkelige situasjon i Nidaros. Det er en tvetydighet som på den ene siden handler om stor stabilitet i et bispedømme dypt preget av en folkekirkelig arv og identitet, på den andre siden handler det om trekk i tiden og i kirkebildet preget av endring og oppbrudd.

Mest tydelig kommer endringssignalene i tilknytning til den lokale kirkes ressurser og økonomi. I mange menigheter er økonomien så presset at det ikke er mulig å gjennomføre de vedtatte gudstjenesteordninger. De langsiktige virkninger av dette er sannsynligvis meget alvorlige. Gudstjenesteplanleggingen burde skje ut fra en strategisk tenkning om hva som tjener evangeliets sak i menigheten. Nå presses menighetene til å tenke ensidig økonomisk, hvilket både innebærer

messefall og omlegging av gudstjenesteprogrammet i en retning som verken er ønsket eller ønskelig. Det er gledelig at flere menigheter i denne situasjonen finner utradisjonelle løsninger for å opprettholde det innarbeidede gudstjenesteprogram.

Kirken utfordres også av de endringer som er knyttet fra overgangen fra enhetskultur til et flerkulturelt og flerreligiøst samfunn. Dette er en endring som har pågått i årtier og som ikke preger alle deler av Nidaros bispedømme like sterkt. Vi har mange lokalsamfunn hvor oppslutningen om Den norske kirke er massiv også i dag. Men vi har også lokalsamfunn som framtrer med en helt annen profil. Dette gjelder ikke minst i Trondheim by.

Til tross for disse endringer, er oppslutningen om Den norske kirke når det gjelder bispedømmet som helhet meget høy. Som utpreget majoritetskirke i bispedømmet gir dette Den norske kirke både ansvar og muligheter. Et gledelig trekk i tiden er den utvikling vi har opplevet innenfor det økumeniske fellesskap, ikke minst det siste ti-året, en utvikling det er viktig både å videreføre og forsterke. Et nyere trekk i tiden er tegnene vi finner på samtale og møtesteder mellom religionene også i vårt bispedømme. Her vil vi særlig understreke den dialog som er kommet i gang mellom Nidaros biskop og ledelsen for det muslimske fellesskap i Trondheim, i etterkant av terrorangrepet på USA 11. september.

Til de endringer som er vanskelig å måle, hører utviklingen i retning av det som kanskje kan kalles en ny livsfølelse, på kollisjonskurs med bærende kristne tanker om livet. Noe vi berørte også i fjorårets årsmelding. Det kristne livssyn er preget av at livet grunnleggende sett er en gave. Livet er skjenket eksistens. Gjennom dagens forbrukerkultur får vi gradvis den livsfølelse under huden at livet er noe du kan kjøpe og gjøre deg fortjent til. Den samme forbrukerkultur definerer også livet nærmest som et underholdningsprosjekt, med de belastninger dette medfører, ikke minst for mennesker i alle aldre som opplever at livet er tungt å bære. I denne situasjon er det en hovedutfordring for kirken å tale sant om livet og gi mennesker livshjelp til vandringen underveis.

Medarbeidere – ansatte og frivillige

Opptakten til FNs frivillighetsår skjedde på bispedømmemøtene høsten 2000 hvor dette temaet ble satt i fokus gjennom foredrag og samtaler. Dette er ført videre i 2001 både på stiftsdagene, menighetsråds kurs, visitaser og i andre sammenhenger hvor dette har vært naturlig. Frivillighet er løftet fram som et viktig anliggende ikke bare for kirken, men for hele lokalsamfunnet.

Vi har ikke gjort noe forsøk på å tallfeste den frivillige innsatsen, men at mange deltar, og at mange gjør det i et imponerende omfang, er det ingen tvil om. For oss som kirke er det grunnleggende å holde fast ved at kirkens liv og virke ikke kan holdes oppe bare ved tilsatte medarbeidere. Frivillig medarbeiderskap er ikke bare ønskelig som et supplement, men er en

nødvendig basis for menighetens liv: ”I dåpen ble vi innlemmet i Guds folk, og vi ble alle vigset til å være tjenere for Gud.” (jfr. fremstillingsrubrikken i gudstjenestebokas vigslingsordninger).

Derfor gledes vi over både frivillige og ansatte som legger ned et stort arbeid i bispedømmets menigheter. Det er disse som bærer menighetens liv ut fra det kall og de talenter den enkelte har fått. Ikke minst når det skjer i et fruktbart samspill mellom lønnede og ulønnede, vitner dette om en grunnleggende forståelse for hvordan livet i menigheten skal fungere og må fungere.

Samtidig må det understrekes at forholdet mellom ansatte og frivillige medarbeidere er et viktig utviklingsområde. Den utvikling vi har fått i menighetene med et voksende antall ansatte, må ikke føre til stabsstyrte menigheter.

Det vi trenger i våre menigheter, er kan hende først og fremst en ny medarbeiderforståelse som forener ansatte og frivillige i et felles perspektiv: Guds medarbeidere eller ”tjenere for Gud”, jfr. ovenfor. I dag kan det ofte se ut som om holdning og forståelse mer tar utgangspunkt i det som skiller oss, henholdsvis som ansatte og frivillige, enn i det som forener oss: at vi er Guds medarbeidere. Med medarbeiderskap som ett av Kirkemøtets satsingsområder i den nye fireårsperioden, ligger mulighetene egentlig godt til rette for å profilere en medarbeiderforståelse i menighetene som i neste omgang fremmer samhandling og vekst.

I lys av det omfattende og trofaste arbeid som skjer rundt i bispedømmet, har bispedømme-rådet i 2001 vedtatt å etablere Nidarosen. Dette er en hederspris hvor formålet er å løfte fram gode representanter for den allsidige virksomheten som skjer innefor kirke og menighetsliv i bispedømmet. Prisen er ikke først og fremst tenkt som premiering av den beste og mest synlige prestasjon, men gir mulighet til å sette fokus på hverdagssliterne, de som ikke alltid synes så godt i kirkelandskapet. Første tildeling vil skje i 2002.

Tallrike kirkejubileer

Hvert år markerer mange menigheter lokale kirkejubileer. Det skjer ikke bare ved de runde hundreår fra 100 til 800, men også ved betydelig kortere intervaller. I 2001 har det vært slike markeringer for kirkene i Tiller, Skatval, Selbustrand, Røyrvik, Tunnsjø og Oppdal.

Når vi denne gangen løfter fram kirkejubileene, er det for å peke på den nærhet mellom folk og kirke som kommer til uttrykk ved slike anledninger. Oppslutningen om jubileene er betydelige, og her gis god anledning til å la hele lokalbefolkningen delta på ulike måter. Samarbeidet mellom skole og kirke står ofte sentralt. Programmet strekker seg ofte over flere dager og rommer et bredt

spekter av arrangementer med jubileumsgudstjeneste som hovedsamling. Ved disse markeringene gis hele lokal-samfunnet mulighet til å synliggjøre den nærhet de har til kirken sin. Det være seg både den del av menigheten som jevnlig feirer gudstjeneste, og de som er glad i kirken selv om det går noen tid mellom hver gang de besøker den. På den måten bindes hele menigheten tettere sammen om et bygg i nærmiljøet som de aller fleste har et godt forhold til. Ikke minst ved de større jubileer ser vi også at dette ofte blir en god anledning til å foreta en etterlenget bygningsmessig opprusting av kirken. Tradisjonen med å utgi en egen jubileumsbok til kirkejubileet fortjener også å nevnes i denne sammenheng. Bak disse bøkene ligger det gjerne et imponerende lokalhistorisk arbeid, ofte i et samarbeid mellom menighet og lokalt historielag. Slik styrkes ikke minst følelsen av tilhørighet, både til lokalsamfunn og kirke.

Vi erfarer at både små og store kirkejubileer er viktige for å styrke tilhørigheten til kirken. Det er riktig å gi honnør til det betydelige arbeid som legges ned i slike sammenhenger. Kirkejubileer representerer en god tradisjon som det er viktig å holde fast ved. Derfor prioriteres også kirkejubileene høyt fra bispedømmets side, først og fremst gjennom biskopens deltakelse ved jubileumsgudstjenesten. En særlig glede har det vært å oppleve i hvor stor grad vårt kongehus prioriterer å deltakelse ved kirkejubileer. Fra de senere år nevner vi kirkejubileet i Tydal (1996) og i Vera (1999). Kongehusets deltakelse er til stor inspirasjon og oppmuntring for så vel menighet som lokalsamfunn og gjør jubileumsgudstjenesten til en helt spesiell begivenhet.

Menighetsrådsvalg samtidig med stortingsvalget

Opptakten til årets menighetsrådsvalg skjedde allerede i mars/april da vi gjennomførte samlinger for menighetsrådsmedlemmer for å informere om og stimulere til aktivt arbeid rundt valget, ikke minst med fokus på gjenvalg og forsøk. Økt valgdeltagelse var en viktig målsetting fra både statlige myndigheter og Kirkemøtet. Forsøksmenigheter skulle velges ut for å gjennomføre valg samtidig med stortingsvalget, og økonomiske virkemidler skulle settes inn for å gi ekstra stimulans.

I Nidaros ble alle 9 sokn i Stjørdal prosti og Røros sokn valgt ut som forsøksmenigheter. Vi konstaterer at alle disse menighetene fikk økt valgdeltagelse i forhold til valget i 1997, men variasjonene var svært store. I Meråker sokn ble valgdeltagelsen 37,4%, noe som er en formidabel økning fra valget i 1997 da 4,3% stemte. Tydal hadde 35 % deltagelse, Selbu 15% og Røros 20%. Lavest deltagelse var det i Stjørdal sokn med 1,1% deltagelse.

Når valgdeltagelsen varierer så mye, mener vi å spore dette til to forhold: Dels hvor stort arbeid som var lagt ned lokalt for å skape engasjement og interesse for valget, og dels antallet valglokaler og hvor nært lokalet for menighetsrådsvalget lå lokalet for stortingsvalget. Ikke minst det siste ser ut til å ha hatt avgjørende betydning for om valgdeltagelsen økte merkbart.

Når det gjelder de økonomiske ressurser som skulle settes inn, erfarte vi en betydelig treghet i å få tallfestet ressursene og fordelingskriteriene for midlene. Vi mener en tidligere avklaring av dette ville bedret menighetenes mulighet til å gjennomføre informasjons-virksomheten adskillig. Den sene tildelingen må også sees som noe av forklaringen på at ikke alle menighetene brukte hele tildelingen.

Hvis vi ser alle forsøksmenighetene under ett, var deltagelsen 10,2 %. Den lave deltagelsen i de to folkerike soknene Stjørdal og Malvik trekker samlet deltagelse betydelig nedover.

Vi kan glede oss over at i hele bispedømmet stemte 2413 flere ved årets valg enn for fire år siden. Ved menighetsrådsvalget i 2001 ble valgdeltagelsen i Nidaros 3,6 %, mot 2,9 % i 1997. Vi nevner også at Vera menighet i Sør-Innherad prosti, hadde landets høyeste deltakelse med nær 79 %.

Etter høstens valg kan vi for øvrig ønske 928 valgte medlemmer velkommen i de kirkelige råd. 210 av disse er gjenvalgt, noe som innebærer en gjenvalgsprosent på 22,6. For fire år siden var det 23,3 % og for åtte år siden 27,2% gjenvalg. Valget innebærer med dette en betydelig fornyelse i rådene, men det er bekymringsfullt at kontinuiteten ikke er bedre sikret. Av de valgte medlemmene er 45 under 30 år, herav 17 under 25 år. Det tilsvarende knapt 5 %, og tallet er fortsatt lavere enn ønskelig, og viser en faktisk nedgang i forhold til forrige periode. Sammen med 136 geistlige medlemmer skal de 928 valgte medlemmene nå utøve sitt styringsansvar for menighetene de neste fire årene.

Kursrunden for de nye menighetsrådene er en direkte oppfølging av menighetsrådsvalget sist høst. Kursene ble avholdt prostivis i løpet av januar og februar. Selv om vi beveger oss inn i inneværende år, vil vi gjerne benytte anledningen til å gi departementet følgende tilbakemelding: Mer enn 800 deltakere har vært til stede, hvilket innebærer en meget høy oppslutning. Også det positive engasjementet under kursene har vært bemerkelsesverdig. Vårt generelle inntrykk er derfor at vi i det store og hele har et bedre utgangspunkt for arbeidet i menighetsrådene denne gangen enn for fire år siden, og det til tross for de betydelige forvitringstegn mange menigheter i dag opplever, ikke minst knyttet til den lokale økonomi.

Utvalgte sektorområder

Tilskuddsforvaltning

Tilskudd til stillinger innen diakoni og kirkelig undervisning

I løpet av 2001 ble de seks siste av opprinnelig ti statlige kateketstillinger i Nidaros bispedømme, overført til de kirkelige fellestråd. Dermed er oppfølgingen av kirkelovens intensjon om å gi kateket- og diakonstillingene en felles lokalkirkelig forankring gjennomført. Dette er langsiktig sett en god løsning.

Begge disse stillingskategoriene har i Nidaros bare et fåtall stillinger. Dette gjør at det til dels er langt mellom hver medarbeider. Vi ser det som riktig fra bispedømmets side fortsatt å bidra til den faglige utvikling og utveksling av erfaringer innen disse arbeidsfeltene. Samtidig er det for menighetens skyld viktig fortsatt å holde sammen det disse fagområdene representerer og prestedtjenesten. Her har biskop og bispedømmeråd en oppgave som vi også har prioritert i 2001. Dette har skjedd i samspill med de kirkelige fellestråd.

I løpet av året har bispedømmerådet fastsatt nye retningslinjer for fordelingen av tilskuddene. Målsettingen har vært å få til en mer forutsigbar og rettferdig fordeling, en forenkling av tilskuddsberegningen og mindre detaljstyring. Likevel skal nødvendig kontroll opprettholdes.

Tilskudd til felleskirkelige tiltak

Om anvendelsen av disse tilskuddsmidlene rapporteres i eget brev til Kirkerådet. Her begrenser vi oss til å fremholde den positive virkning disse midlene har for arbeidet i menigheter og organisasjoner. Tilskuddene gir mulighet for utvikling av nye tiltak og er en god stimulans for virksomheten både lokalt og regionalt. Det at midler fra et nasjonalt kirkelig fond fordeles til den lokale kirke, oppleves som et godt håndslag.

I forlengelsen av stortingets drøfting av bruken av midler fra Opplysningsvesenets fond til flere nye formål registrerer vi i menighetene bekymring for om dette i lengden vil gå ut over muligheten til å få tilskudd til lokale prosjekter. Bispedømmerådet er kjent med den evaluering av bruken av tilskuddsmidlene som er igangsatt, og ser fram til å få delta i den etterfølgende vurdering, som bør skje før det eventuelt legges nye føringer for disse tilskuddsmidlene.

Kommunikasjon- og rådgivning – rettet mot menighetene

For å utvikle og ivareta kontakten med fellestrådene er det etablert regelmessige møter med styret i Kirkevergelaget i Nidaros. Her drøftes felles anliggender, ikke minst hvordan bispedømmet skal ivareta kompetanseutvikling for lokalt kirkelig tilsatte. Fellestrådene i Nidaros er arbeidsgivere for om lag 500 tilsatte. Blant disse finnes mange som er alene i sin faggruppe på de stedene de

arbeider, og stabene rundt i menighetene er gjennomgående små.

For å bidra til større samhørighet og opplevelse av å stå i et bredere kirkelig fellesskap samt for å bidra til faglig utvikling blant alle kirkens tilsatte, ser vi også disse som vår målgruppe i flere sammenhenger. Dernest kommer at de lokalt kirkelig tilsatte løpende samhandler med prestene som vi har et direkte ansvar for, og da er det ønskelig å samle alle grupper medarbeidere.

Tradisjonen med stiftsdager for alle kirkelige tilsatte er ført videre. Ny rekorddeltagelse med 265 deltagere vitner om at vi her imøtekommer et betydelig behov. Dagene har etablert seg som en viktig helhetskirkelig samling. Årets tema: "Det gode medarbeiderskap" fikk god respons. Men ikke alle stillingskategorier var like godt representert, noe vi ser på som en utfordring det må arbeides mer med.

I samarbeid med kirkevergelaget og Riksantikvaren er det arrangert kurs for å øke kompetansen når det gjelder forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø.

I løpet av året har vi fra bispedømmets side arrangert prostivise medarbeidersamlinger for viglede medarbeidere. Ved slike samlinger ønsker vi å styrke og utvikle den gjensidige kontakt med våre menighetsprester, soknediakoner og kateketer. I denne sammenheng har vi lagt vekt på det som er en målsetting for oss i bispedømmet, nemlig å utvikle den dialogiske kultur mellom bispedømmeplan og menighetsplan. Innsteget på disse møtene har derfor vært de aktuelle problemstillinger som medarbeiderne lokalt ønsker å ta opp med biskop og bispedømmeråd. Så har biskopens temaer kommet i annen rekke. Denne dialogiske tilnærming har ført til at hver prostisamling har fått sin egen innholdsmessige profil, med utgangspunkt i de lokale engasjementer. Samlingene har hatt meget god oppslutning og responsen har vært positiv.

Disse og de andre kontaktpunktene vi har med tilsatte rundt i bispedømmet, er et strategisk valg ut fra perspektivet: Ved å styrke de tilsatte styrker vi menigheten.

I forbindelse med at vi medvirker ved de forventningsbrev Fylkesmannen i Sør-Trøndelag sender kommunene forut for påfølgende budsjettår, opprettes kontakt med samtlige kirkeverger i fylket. Som tidligere år har vi også i 2001 deltatt ved noen møter mellom fellesråd og formannskap.

For øvrig fremgår det av eget vedlegg hvilke arrangementer biskop og bispedømmeråd har stått for alene eller vært sentral medarrangør av.

Innenfor arbeidet med å styrke livet i menighetene vil vi i år trekke fram følgende områder særskilt:

Menighet og misjon

Misjonsperspektivet har i en årrekke stått sentralt i bispedømmets arbeid. I flere år fram mot sommeren 2001 har bispedømmerådet deltatt i prosjektet Menighet og misjon. Dette er nå avsløst av et fast forpliktende samarbeid mellom bispedømmerådet og fem av misjonsorganisasjonene. Med ekstern finansiering og med departementets samtykke har vi nå fått den første fast tilsatte statsansatte misjonskonsulent i halv stilling.

Arbeidet er knyttet mot misjonstemaene i menighetene og mot kontakten mellom kirken og norske misjonsorganisasjoner. 72 av menighetene har nå etablert menighetsavtale med en misjonsorganisasjon. Bispedømmets misjonsaksjon "Lys til verden" er fortsatt et viktig verktøy i arbeidet. Tradisjonelt har aksjonen foregått i adventstiden, noe som er godt innarbeidet. I og med at åpenbaringstiden er etablert som spesiell misjonstid på landsbasis, vil vi nå også i Nidaros prøve å dreie tidspunktet i tråd med dette.

Forbruk og rettferd

Kirken har i mange år vært opptatt av spørsmål knyttet til forbruk og rettferd. Dette har kommet til uttrykk ikke minst gjennom Kirkemøtets behandling av dette spørsmålet, slik også ved Kirkemøtet 2001.

I Nidaros fikk dette temaet tydeligst fokus under konferansen "Som Gud på jorden", et tiltak i samarbeid mellom biskopen og fylkesmennene i Trøndelagsfylkene. Konferansen var planlagt holdt i 2000, men måtte utsettes ett år p.g.a. arrangementsmessige problemer. En viktig del av konferansen var et eget ungdomsprosjekt, presentert første gang under avslutningen av Verdikommisjonens arbeid i Midt-Norge våren 2001. "Som Gud på jorden" var en direkte oppfølging av en tilsvarende konferanse i 1997: Som gjester på jorden. Det mest bemerkelsesverdige ved disse konferansene er kan hende den form for tverrstruktur-tenkning som de representerer. Stat og kirke har her funnet sammen i et spennende samarbeid på et nytt og viktig temafelt, med utgangspunkt i helt konkrete miljøutfordringer i Midt-Norge. Konferansene har dessuten betydd en mulighet for mennesker med ulike ståsteder å komme sammen omkring et felles engasjement. Den siste konferansen ble slik sett et viktig møtested for representanter for kirke og samfunn, ikke minst fordi det her ble lagt en basis for et videre felles engasjement knyttet til forbruk og rettferd. For arrangørene var det viktig å løfte fram utfordringene knyttet til "forbruk og rettferd" også i et annet språk enn konferansespråket. Derfor ble følgende hustavle med tekst av Nidaros biskop presentert ved konferansens avslutning, utgitt som et vakkert trykk illustrert av kunstneren Håkon Bleken:

HUSTAVLE

ROPET FRA EN SÅRET JORD

Menneske, du som har kunnskap om godt og ondt:
Livet er truet, ta ditt ansvar!

OPPLEV HELHETEN

Jorden er en vev uten sømmer
Som ingen har rett til å rive i stykker.

SANS HELLIGHETEN

En hellig duft hviler over alt som er til.
Livet skal verdsettes, vernes og elskes.

GLED DEG OVER SKJØNNHETEN

Skaperverket eier sin egen rikdom.
Ingen ting er bare råvarer.
Jordens gaver skal forvaltes med hengivenhet og takk.

DYRK SAMMENHENGEN

Ditt liv er innfelt i jordens liv.
Alt er gitt deg til låns.
Alt skal du overlate til dem som følger etter.

KJEMP FOR RETTFERDIGHETEN

Moder jord har nok til alles behov,
Men ikke til alles grådighet.
Misforholdet mellom fattig og rik
Er forakt for menneskeverdet.

LEV I FORSONINGEN

Menneske, du som har makt til å ødelegge jordens vev:
Du er kalt til et liv i forsoning.

Denne hustavlen har senere fått betydelig oppmerksomhet og god respons. Hustavlen ble delt ut til deltakerne ved konferansens avslutning. Den ble også brukt som julehilsen til kirkelig tilsatte i bispedømmet.

Aktiviteten omkring forbruk og rettferd er nok ellers nokså variert rundt i bispedømmet. Her har vi fortsatt et betydelig uforløst engasjement. Bispedømmerådet har i forlengelse av Kirkemøtets behandling i november 2001 om ”forbruk og rettferd” tatt initiativ for å etablere en ressursgruppe

i bispedømmet for dette saksfeltet.

Ung i kirken

Etter flere års prosjektarbeid innen satsingsfeltet ”Ung i kirken”, var det i 2001 nødvendig å foreta en grundig evaluering med tanke på eventuell oppfølging i et nytt prosjekt.

Gjennom flere år er det fra bispedømmets side i ulike sammenhenger satt fokus på betydningen av ungdomsarbeidet. Vi mener klart å spore en sterkere bevissthet om viktigheten av dette arbeidet rundt i menighetene, både blant frivillige og ansatte. Mye godt ungdomsarbeid er i gang, og i møte med mange menigheter er dette et tema som ofte løftes fram. Flere og flere menigheter har tatt medarbeiderfostring og ledertrening av unge på alvor. Sentralt i prosjektet har vært å bidra til at ungdom ble bærende medarbeidere i gudstjenester. Også utvikling av samarbeidet med de kristelige organisasjonene har vært viktig, ikke bare om konkrete barne- og ungdomslederkurs, men også for informasjon, utveksling og drøfting av ideer og arbeidsmetoder. Gjennom dette styrkes samvirket både mellom den offisielle kirke og organisasjonene og mellom organisasjonene.

Situasjonen er ulik rundt i bispedømmet, og ungdomsarbeid er et sårbart arbeidsfelt som trenger stadig trenger impulser, oppfølging og fornyelse. Dette er et arbeidsfelt hvor det fortsatt ligger store utfordringer. Bispedømmerådet har derfor vedtatt å starte et nytt ”Ung i Nidaros”-prosjekt hvor det blir en dreining med større fokus på konfirmantarbeidet som vårt viktigste ungdomsarbeid.

Sørsamisk kirkeliv

I et samarbeid med Norges Samemisjon er det nå etablert en prosjektstilling som diakoniarbeider innen det sørsamiske kirkeliv. Dette er et tiltak som er med å styrke troverdigheten i kirkens arbeid blant den sørsamiske befolkningen. I møter med sørsamer blir betydningen av en økt diakonalt innsats stadig understreket. Her har vi som kirke store utfordringer som vanskelig lar seg møte uten fast bemanning.

Kirkens arbeid blant psykisk utviklingshemmede

Fjorårets årsmelding understreket behovet for fortsatt og større satsing på arbeid blant mennesker med psykisk utviklingshemming. En viktig målsetting i 2001 har vært å bygge på erfaringer som er høstet andre steder og bygge brede allianser, både tverrfaglig og tverrkirkelig i eget

bispedømme. Kirkerådets rapport om satsingsområdet har gitt viktige bidrag i det videre arbeid. En viktig prioritering har vært å opprette ei ressursgruppe for å bygge opp kompetanse både på undervisning og forkynnelse med representanter fra forskjellige fagmiljøer. En fagdag har vært arrangert. Ovf-midler er innvilget til prosjekt innenfor dette arbeidsområdet.

Biskopens tilsyn

Visitaser

Våren 2001 avsluttet nåværende biskop sin første visitasrunde til menighetene i bispedømmet. Runden ble påbegynt høsten 1992, hvilket innebærer at åtteårs-syklusen er overskredet med 1 ½ år. En viktig grunn til dette var den ekstraordinære situasjonen under Trondheims 1000-årsjubileum i 1997, da det bare kunne gjennomføres 3 ordinære menighetsvisitaser. Overskridelsen er imidlertid også et signal om at Nidaros med sine 60 prestegjeld og betydelige avstander hører med til de store og mest arbeidskrevende bispedømmene i vår kirke. Ved avslutningen av den første visitasrunden er det naturlige med noen oppsummerende refleksjoner:

For det første er det grunn til å understreke at vi vurderer bispevisitasen som et meget tjenlig arbeidsredskap for kirken, også i vår tid. Med varighet fra tirsdag til søndag kan visitasene trygt kalles for maksimumsvisitaser, med stor vekt på det folkekirkelige breddeprogram, i tillegg til kontakt og samtaler med den lokale kirkes råd og ansatte medarbeidere. I løpet av denne visitasperioden er kontakten med den lokale helse- og sosialtjeneste styrket, med et eget møte som en fast del av visitasprogrammet. Dette er med på å profilere visitasene i retning av det brede alliansebyggende arbeid. Til dette arbeid hører kontakten med skole og barnehage, helse og omsorg, kommune og kultur, samt det frivillige organisasjonsliv både når det gjelder kristelige organisasjoner og ideelle organisasjoner.

I tillegg til menighetsvisitasene, har samtlige sykehus i bispedømmet blitt visitert gjennom egne visitaser. Det samme gjelder universitetet i Trondheim og høgskolene i Nord- og Sør-Trøndelag. KIA – Kristent Interkulturelt Arbeid – har i den samme perioden blitt tilgodesett med to visitaser, mens visitasen til Kirkens Bymisjon i Trondheim inngikk som en del av visitasen til Domkirken prestegjeld. Det som fremdeles gjenstår – som en avsluttende del av den gjennomførte visitasrunde - er en egen visitas til fellesrådet i Trondheim. Her vil vi løfte fram de problemer og utfordringer som gjelder hele byen og som ikke så lett kan tematiseres i sin bredde i en ordinær menighetsvisitas.

-
Som en del av evalueringen etter første visitasrunde har bispevisitaserne blitt drøftet i staben på bispedømmekontoret og i prostemøtet. Nye retningslinjer for bispevisitaserne har blitt fastsatt. Noen av endringene som er innført gjelder:

- Det gjennomføres en drøfting av mål og strategier under ledelse av prostene i alle menighetsråd og staver i forkant av visitasen. Dette arbeidet legges så til grunn for biskopens samtale med menighetsrådene i visitasuken. Med dette ønsker vi å bidra til at visitasen i enda større grad blir et bidrag til en løpende prosess og ikke bare en punktuell hendelse.
- Prostene er gitt ansvar for å initiere og lede det lokale arbeidet med å planlegge visitasens program. Før programplanleggingsmøtet sender biskopen et forventningsbrev om visitasens innhold.
- Retningslinjene for visitasene er blitt tilpasset ny kirkelig lovgivning og det er lagt økt vekt på at visitasene gis et innhold som er lokalt forankret.
- Tilsynets positive side med vekt på oppmuntring og inspirasjon er understreket.
- I retningslinjene er det tatt med et eget punkt om institusjonsvisitaser. Også prostivisitaser og visitaser til regioner som deltar i forsøk med nyorganisering av prestedtjenesten er tilgodesett med et eget punkt i retningslinjene.

- Disse endringene er et signal om at hele visitasinstituttet er under utvikling i vårt bispedømme. Fra en ensidig vekt på prestegjeldet som visitasområde, tenker vi nå også i større enheter, men fremdeles med utgangspunkt i soknet. På denne måten ønsker vi bl.a. å bruke visitasene i arbeidet med å utvikle og styrke prostiet som arbeidsenhet i bispedømmet. Gjennom institusjonsvisitasene tar vi sikte på å utvikle visitasinstituttet også i en annen retning, nemlig økt oppmerksomhet omkring det kirkelige nærvær på spesielle innsatsområder.

- Vi vil også understreke den utfordring som ligger i å gjennomtenke forholdet mellom bredde og dybde i utviklingen av visitasinstituttet. Som allerede nevnt, har menighetsvisitasene sin profil i retning av den folkekirkelige bredde. Det er imidlertid et stort behov for å gi dybdeperspektivet tilstrekkelig vekt i visitassammenheng. Det er vanskelig å finne tilstrekkelig plass for dette i den ordinære menighetsvisitas. Men dette er annerledes med tanke på prostivisitasene. Kanskje er det i dybdeperspektivet at prostivisitasen skal ha sitt tyngdepunkt, dvs. i en programmessig konsentrasjon omkring de ansatte medarbeidere og de tillitsvalgte råd.

- Avslutningsvis under dette punkt vil vi peke på den utvikling som i løpet av den første visitasrunden har skjedd når det gjelder visitasenes plass i bispedømmets totale programplanlegging. I økende grad utgjør visitasene et viktig profilskapende element i bispedømmekontorets arbeidsprogram, ikke minst gjelder det mulighetene for oppfølging etter de gjennomførte visitaser. Slik kan visitasene brukes til å skape en plattform for tett og god kontakt med den enkelte menighet og det enkelte prosti.

Veier til prestedtjenesten

For teologiske studenter begynner den nye ordningen med "Veien til prestedtjenesten" etter hvert å

finne sin form. Fra studentene vurderes ikke minst verdien av fellesskap og erfaringsutveksling høyt. Vi tror ordningen vil vise seg tjenlig med tanke på at studentene skal stå bedre rustet til å gå ut i prestetjeneste, og at flere lar seg ordinere. Samarbeidet mellom de fire nordligste bispedømmene om ordningen fungerer godt.

I bispedømmet har vi mange vikarer uten teologisk embetseksamen. To av disse er etter biskopens anbefaling til Kirkerådet gitt anledning til å gjennomgå praktikum. De er senere blitt ordinert slik at de nå er blitt fast tilsatt i menighetspreststilling. Den åpning som er gitt for en vei til prestetjenesten uten teologisk embetseksamen, har ved dette gitt positive virkninger med hensyn til rekrutteringen til faste stillinger.

ETATSRAPPORTERING

GENERELT

Også i år er det viktigste som skal sies som en overskrift for situasjonen i presteskaper dette: Vi vil framheve den glød, arbeidskapasitet og kompetanse vi finner blant våre ansatte. Det er mye å glede seg over når det gjelder utviklingen i prestetjenesten og blant prestene.

Gjennom ulik kontakt med prestene får vi del i mange positive tilbakemeldinger som forteller om en gjennomgående god situasjon i presteskaper og om trofast tjeneste. Samtidig er det sider også ved situasjonen i prestetjenesten som ikke er like oppløftende. En del av dette vil vi kommentere nærmere i det følgende.

Bemannings situasjonen

Selv om vi over flere år har hatt vansker med å greie å opprettholde full bemanning, har vi de siste par årene merket en betydelig forverring. Dette gjelder både med hensyn til å rekruttere til faste stillinger og å skaffe kvalifiserte prester til nødvendige vikaroppdrag.

Situasjonen kan illustreres ved noen tall. I forhold til faste stillinger har det i 2001 vært ledighet i 98 månedsverk eller vel 8 årsverk. Dette er en økning på opp mot 50% i forhold til foregående år. Vi vil alltid få en del vakanse på grunn av sirkulasjon i presteskaper, men når søkere uteblir skaper dette en vanskelig rekrutteringssituasjon. Stillinger må dels lyses ut flere ganger, og dels er antallet søkere meget beskjedent.

For å gi menighetene tilstrekkelig betjening må det derfor nedlegges et omfattende arbeid i å

skaffe vikarer. Både prostene og bispedømmeadministrasjonen har her en omfattende arbeidsoppgave. Tilgangen på utdannede prester er imidlertid begrenset, og selv om vi har en del pensjonerte prester som gjør en uvurderlig innsats, har vi i økende grad engasjert lekfolk som prestevikarer. I løpet av de siste to årene har vi benyttet personer uten kompetanse som prest i til sammen 178 månedsverk eller knapt 7,5 årsverk i gjennomsnitt pr. år. Vikarene har dekket både vakanser og vikarbehov ved sykdom, svangerskap og andre permisjoner. For tre av personene var det inngått langsiktige avtaler, mens det for de øvrige var kortere avtaler som delvis har blitt forlenget en eller flere ganger.

Disse medarbeiderne utfører i dagens vanskelige bemanningssituasjon en helt nødvendig tjeneste. Også på sikt ser vi nok for oss at det vil bli nødvendig med noe bruk av uordinerte for å dekke opp vikarbehov. En så omfattende bruk av uordinerte i prestedtjeneste reiser imidlertid mange spørsmål, blant annet om oppfølging/veiledning og kvalitetssikring av tjenesten. Fra presteforeningens side er det påpekt at det er en uakseptabel situasjon at personer uten fastsatt kompetanse i så stor grad benyttes i prestestillinger, og det er reist spørsmål om hvilke signaler som med dette gis til prestene og til menighetene. Den bekymring som her kommer til uttrykk, deles fullt ut av biskop og bispedømmeråd.

I lys av dette må rekrutteringsarbeidet fortsatt vies stor oppmerksomhet, både i et kortsiktig og i et langsiktig perspektiv. Det vil være mange måter å følge opp dette på som vi ikke vil gå nærmere inn på her. Dette er først og fremst vårt eget ansvar. Likevel er det et spørsmål om ikke rekrutteringsproblemer i Nidaros nå har blitt så tydeliggjort at det også bør vurderes andre og sterkere virkemidler. Dette vil vi komme nærmere tilbake til i annen sammenheng.

Den vanskelige bemanningssituasjonen er også et viktig argument i arbeidet med å utvikle et mannskapsmessig nettverk med prostikapellan i bispedømmets prostier.

Omkostningene ved begrenset ressurstilgang

Ved oppsett av budsjettet for 2001 ble det klart at det var nødvendig med økonomiske innstramminger, til tross for økte ressurser til stillinger. For ikke å komme i en situasjon med et betydelig merforbruk fant bispedømmerådet det ikke forsvarlig å opprette nye stillinger for prostiprester. Samtidig ble bruken av vikarer både knyttet til fritid, sykdom, vakanser og permisjoner strammet inn. Dette var særlig uheldig i et år hvor det trådte i kraft ny avtale for presters fridager.

Dette har vært en vanskelig prosess som har representert en uheldig belastning for mange medarbeidere. En god del prester har opplevd at smertegrensen er nådd. Gjennom den vernerunden som i høst ble gjennomført i presteskapet, fremkom det at 16 prester i løpet av året hadde tatt opp sin arbeidssituasjon med prosten i henhold til tjenesteordningens § 16. Noe av dette er knyttet til de innstrammningene som er gjennomført, men en del av tilfellene avspeiler også

den normale arbeidssituasjon som flere av prestene opplever å være i. Vi vurderer dette som et alvorlig signal.

UTVALGTE OMRÅDER

Organisasjon og ledelse av prestedtjenesten

Forsøksvirksomhet

Vi konstaterer med tilfredshet at forsøkene i både Heimdal prosti og Sør-Innherad prosti nå er godt i gang. Disse to nokså ulike prostiene gir grunnlag for å høste ulike erfaringer. Forsøkene utfordrer til mer planlegging og samordning av tjenestene og gir mulighet til større forutsigbarhet med hensyn til regelmessig fritid.

Vi erfarer at graden av styring og samordning er forskjellig i de områder som er med i forsøkene. Dette kan ha sammenheng med både ulik struktur i områdene og ulik interesse for dette blant prestene, samt med ledelsesmessige forhold. Prestenes forankring i soknene skal stå ved lag samtidig som prestene skal utgjøre et team. Balansen som her må etableres, tar det tid å finne, og dette gir nye utfordringer for så vel prestene som menighetene.

I Heimdal prosti avdekkes tydeligere et av de organisatoriske spørsmål som forsøkene må prøve å finne et svar på. Med så mange som 15 prester ble prostiet delt i to storprestegjeld under ledelse av hver sin ledende sokneprest. I denne situasjonen har arbeidsfordelingen mellom prosten og de ledende sokneprestene blitt gjenstand for oppmerksomhet. Hva gjør dette med prosterollen, og hvor mange ledd fra biskopen til menighetspresten skal vi ha i en fremtidig organisering av prestedtjenesten? Dette er viktige spørsmål som er til drøfting, men som det foreløpig er for tidlig å konkludere om.

Samarbeidsaspekter

Som et ledd i ledelsen av prestedtjenesten er samarbeidet med arbeidstakerorganisasjonene ett viktig aspekt. Vi vektlegger fortsatt det gode samarbeid som er etablert på bispedømmenivå. Vi konstaterer videre at endringene i arbeidsmiljøutvalgets oppgaver med overføring av oppgaver til kontaktmøtene, gjør det nødvendig å endre de samarbeidsmønstre vi har hatt. Samtidig ser vi at utviklingen av prosterollen og de oppgaver som legges til prosten, medfører at prostene må ha et tettere samarbeid med prestene i sin alminnelighet og med de lokale ledd innen fagforeningene.

På samme måten som samspillet med fagforeningene er vesentlig, er det også avgjørende med en god samhandling mellom leddene i arbeidsgiverkjeden. For oss representerer dette en utfordring i forhold til prostene. Vi vil også reise spørsmål om det er grunn til å se nærmere på samhandlingen mellom departementet og det regionalkirkelige nivå. Både innenfor lønnspolitiske spørsmål, kompetanseutviklingsspørsmål, organisatorisk tilrettelegging og andre spørsmål som for eksempel boplikten for prester, tror vi prestatjenesten som helhet kan dra ytterligere fordel av en større samhandling mellom departementet og bispedømmenivået.

Personaltiltak

Bispedømmerådet vedtok i 2001 en kompetanseutviklingsplan for bispedømmet. Planen legger til grunn en bred forståelse av begrepet kompetanseutvikling. Det handler om både kunnskaper, ferdigheter, motivasjon, holdninger og verdier. Planen er en viktig milepel som signaliserer ønske om både en mer systematisk spredning av kompetansen i bispedømmet og en mer strategisk kompetanseutvikling rettet mot hva vi anser er særlig viktig i Nidaros Samtidig understrekes betydningen av lokalt studiearbeid og lokale og regionale kurs. Målsettingen er å øke midlene som nyttes til kompetanseutvikling.

I 2001 er arbeidet ført videre etter hovedlinjene i planen, og 36 personer har gjennomført etterutdanning med til sammen 151 studieuker. Dette er en markert oppgang i forhold til året før. Etterspørselen etter studiepermisjoner er betydelig, og 8 personer har ikke fått sine søknader innvilget. Likevel prioriteres kompetanseutvikling høyt, og vi registrerer med tilfredshet at Nidaros er blant de bispedømmer som har flest deltagere på kurs innenfor lederutvikling for kvinner, kirkelig ungdomsarbeid og arbeidsveilederutdanning. Hovedvekten av den formelle etterutdanningen ligger fortsatt innenfor SPP-systemet.

Også et annet viktig planarbeid ble avsluttet i 2001 da bispedømmerådet vedtok regional seniorpolitisk strategiplan. Samtidig som det blir viktig å sette ut i livet tiltakene rettet mot de eldste arbeidstakerne, er det viktig at det seniorpolitiske arbeid blir en integrert del av den langsiktige personalpolitikken. Planen er et godt utgangspunkt for å utvikle dette feltet, men vi har langt igjen før målsettingene er fullt ut ivaretatt. For å utvikle dette arbeidet videre går vi nå inn i det arbeidet som er initiert gjennom presteforeningen sentralt.

Arbeidsveiledning vurderes fortsatt som et sentralt og meget viktig tiltak. I 2001 har det vært 41 deltagere, hvorav de fleste får veiledning i gruppe. Vi registrerer glede og tilfredshet hos deltagerne; veiledningen gir mulighet til å arbeide med viktige sider ved egen tjenesteutøvelse samtidig som den er med å forebygge slitasje og konflikter.

Våre utdannede arbeidsveiledere utgjør en viktig ressurs i bispedømmet, ikke bare i forhold til

den løpende arbeidsveiledning, men også i forhold til andre personlige oppfølgingstiltak som det tidvis må tas initiativ til, og i forhold til de ulike fellesskap som veilederne jevnlig er en del av. Samtidig er det å utøve veiledning en oppgave som forutsetter oppfølging. Vi gjennomfører derfor jevnlig samlinger for arbeidsveilederne, dels i samarbeid med Møre bispedømme.

Som et ledd i arbeidet med helse-, miljø- og sikkerhet er det gjennomført en vernerunde i hele presteskapet. Gjennom dette arbeidet avdekkes både gode forhold i presteskapet og forhold som må forbedres. Det som her kommer fram, er nyttig for prioritering av arbeidsfelt og det løpende arbeid både fra prostenes og fra biskopens side. Det er ikke naturlig å rapportere detaljert om dette, men de to forhold som i tillegg til arbeidsmengde kom dårligst ut, var kontorforhold og EDB-verktøy. Prostene meldte blant annet at 28 prester hadde utilfredstillende kontorforhold. Den viktigste meldingen i denne sammenhengen er at HMS-arbeid dimensjonert på et rimelig nivå, er vel anvendt tid for å kunne gripe fatt i viktige sider ved prestenes situasjon.

Med dette er noen av de personalmessige tiltakene våre nevnt. Vi har i mange år prioritert dette feltet sterkere enn det egentlig er budsjettmessig rom for. Det har skjedd i forståelse med presteforeningen og gitt som konsekvens at det har blitt mindre ressurser til vikarformål. Men etter vår vurdering er dette tvingende nødvendig dersom vi skal sies å føre en anstendig personalpolitikk for presteskapet. Som følge av dette har vi i flere år påpekt at det er nødvendig å justere opp bevilgningen til driftstiltak slik at bevilgningen samsvarer med de personalpolitiske utfordringer det innebærer å være arbeidsgiver for prester.

Bispedømmekontorets tjenesteyting

Bispedømmeråd og biskop kan med tilfredshet konstatere at arbeidet ved kontoret holder et godt faglig nivå. De ansatte fungerer godt sammen og utfyller hverandre på en god måte så vel i den utadrettede tjenesten som i intern forvaltning. Samtidig må det understrekes at kontoret er under et betydelig arbeidsmessig press, dels som følge av underbemanning, dels som følge av langtids sykemelding for en av våre medarbeidere.

Denne sykemeldingen har medført betydelig merbelastning for flere av kontorets ansatte. Noe personale har vært innleid for å avhjelpe på arbeidspresset, men mange funksjoner er av en slik art at det er vanskelig å sette inn vikar. Det har derfor vært gitt noe overtidsgodtgjørelse for å i vareta nødvendige arbeidsoppgaver pga. sykefraværet. Denne situasjonen har imidlertid også ført til nedprioritering av noen arbeidsoppgaver bl.a. gjelder dette arbeidet med kontorets web-sider.

Den stillingen kontoret fikk tildelt i 2000 har bedret saksbehandlingstiden på en del forvaltningssaker. Den har også vært med å styrke en del personalfunksjoner i forhold til presteskapet. Men kontoret har fortsatt en for stor saksmengde i forhold til stillingsressursene.

Dette medfører at responstid på forvaltningssaker i en del tilfeller fortsatt skulle vært raskere. Kontoret har derfor fortsatt behov for økt bemanning i forhold til de utfordringer som foreligger med tanke på det brede ansvarsområdet som er tillagt råd og biskop. Når råd og biskop også vil få utvidede arbeidsområder, blir arbeidssituasjonen dramatisk om ikke kontoret får økt bemanning. Gjennom økt bemanning vil kontoret også kunne sikre mere overlappende kompetanse på kontoret for å ta unna arbeidstopper og fordele oppgaver ved sykdomsfravær.

Selv med redusert bemanning har kontoret innført Jass møtemodul dette året med godt resultat. Egen arkivplan er også utarbeidet og tatt i bruk.

Romsituasjonen i Erkebispegården

-
Som vi flere ganger tidligere har framholdt for departementet, er kontorsituasjonen i Erkebispegården langt fra tilfredsstillende verken for bispedømmeadministrasjonen eller for Liturgisk senter. Ett av møterommene har midlertidig blitt tatt i bruk til felleskontor for to av våre ansatte. Dette er et tydelig signal om at denne saken nå må få den nødvendige oppmerksomhet fra departementets side. Vi går ut fra at råd og biskop kan bli presentert for departementets endelige løsning i denne saken under styringssamtalen.

NIDAROS BISPEDØMMERÅD

NIDAROS BISKOP

Per Halstein Nielsen/sign
Leder

Finn Wagle/sign

Bjørn Gunnes
Fung. stiftsdirektør

Vedlegg: Statistikkrapportering 2001
Arrangementer m.v. 2001
Fra biskopens virksomhet 2001
Endringer i bemanningen 2001